

**Metodické usmernenie k prevencii a riešeniu
šikanovania žiakov**

Metodické usmernenie k prevencii a riešeniu šikanovania žiakov

V súlade s metodickým usmernením č.7/2006-R Ministerstva školstva Slovenskej republiky z 28. marca 2006 k prevencii a riešeniu šikanovania žiakov v školách a školských zariadeniach vydávam metodické usmernenie k prevencii a riešeniu šikanovania žiakov pre Katolícke gymnázium Štefana Moysesu.

Čl. 1

Úvodné ustanovenia

(1) Šikanovanie sa v súčasnom období stáva vážnym problémom, ktorý sa prejavuje v školách a ktorému je potrebné venovať neustálu pozornosť, a to z hľadiska preventívneho ako aj sankčného pôsobenia.

(2) Cieľom tejto vnútornej smernice je vzhľadom na závažnosť šikanovania poskytnúť základné informácie pedagogickým zamestnancom, ktorí sa podieľajú na výchovno-vzdelávacom procese o formách jeho prejavov, návrhoch na riešenie, spôsoboch ich preventívneho pôsobenia a o potrebe spolupráce s rodičmi žiakov a príslušnými inštitúciami.

Čl. 2

Charakteristika šikanovania

(1) **Šikanovaním rozumieme** akékoľvek správanie žiaka alebo žiakov, ktorých zámerom je ublíženie inému žiakovi alebo žiakom, prípadne ich ohrozenie alebo zavražďovanie. Ide o ciele a opakované použitie násilia voči takému žiakovi alebo skupine žiakov, ktorí sa z najrôznejších dôvodov nevedia alebo nemôžu brániť. Šikanovanie sa prejavuje v rôznych podobách, ktoré môžu mať následky na psychickom a fyzickom zdraví.

(2) Podstatnými **znakmi šikanovania sú**

- a) úmysel bezprostredne smerujúci k fyzickému alebo psychickému ublíženiu druhému,
- b) agresia jedného žiaka alebo skupiny žiakov,
- c) opakované útoky,
- d) nevyrovnaný pomer síl medzi agresorom a obeťou.

(3) V prípade **agresorov** často ide o jedincov:

- nadpriemerne telesne zdatných, silných, obratných (hlavne pri fyzických útokoch),

- s veľmi dobrou inteligenciou, ktorá umožňuje vymýšľať rafinované formy agresie, čím môže nahrádzať nedostatok fyzickej sily,
- sebaistých, neúzkostných, často však poškodených nevhodnou výchovou,
- typická je túžba dominovať, ovládať druhých, bezohľadne sa presadzovať,
- ľahko sa urazia, sú vzťahovační,
- ubližovať druhým je pre neho radosť
- určitú úlohu tu majú temperamentové predpoklady (vznetlivosť, impulzivita) vždy však posilňované rodinnou výchovou (nedostatok záujmu, citový chlad, ponižovanie, fyzické násilie, agresívne správanie rodičov)
- ktorí sa chcú týmto spôsobom zaradiť do partie

(4) **Obetou šikanovania** sa môže stať každý. Šikanovanie hrozí deťom, ktoré prídu ako nové do zohraného kolektívu. Tieto deti sa stanú predmetom nepriateľstva pre svoju nejakú prednosť. Môžu to byť deti premýšľavé, príliš zrelé a ušľachtilé, infantilné pre svoju jemnosť. Najčastejšie sa stávajú terčom šikanovania deti vtedy:

- ak sa od skupiny odlišujú pre nejakú zvláštnosť (dobrý žiak, alebo handicap),
- ak má v škole málo kamarátov,
- ťažšie nadväzuje kontakty,
- na ostatných pôsobí dojmom citovo labilného,
- dieťa zo sociálne slabšej vrstvy (menej atraktívne oblečené, hygienická zanedbanosť),
- provokujú agresiu vlastným správaním.

Obet máva nízke sebavedomie, má sklon pociťovať zanedbanie bez dostatočného dôvodu, považuje sa za hlúpu a nezaujímavú, submisívne sa podriaďuje. Ťažko sa presadzuje medzi vrstovníkmi.

(5) Rozpoznanie obeť šikanovania

- dieťa je cez prestávky často samé, ostatné deti o neho nejavia záujem,
- pri skupinových športoch je dieťa volené do družstva často posledné,
- cez prestávky vyhladáva blízkosť učiteľov,
- pôsobí smutne až depresívne, máva blízko k plaču,
- zhoršujú sa jeho školský prospech, niekedy náhle,
- jeho veci sú poškodené alebo zničené,
- má odreniny, modriny, škrabance, ktoré nevie vysvetliť,
- často ho pred odchodom do školy pobolieva hlava, brucho.

(6) Šikanovanie sa môže prejavovať v priamej a nepriamej podobe. Priame znaky šikanovania môžu byť napr.:

- Posmešné poznámky na adresu žiaka, pokorujúce alebo urážlivé prezývky, nadávky, ponížovanie, posmech, hrubé žarty na jeho účet. Rozhodujúcim kritériom je, do akej miery je daný žiak konkrétnou prezývkou alebo "žartom" zraniteľný.
- Kritika žiaka, výčitky na jeho adresu, najmä prednesené nepriateľským až nenávisťným, alebo pohrdavým tónom.
- Nátlak na žiaka, aby dával vecné alebo peňažné dary šikanujúcemu, alebo za neho platil.
- Príkazy, ktoré žiak dostáva od iných spolužiakov, najmä prednesené panovačným tónom, a skutočnosť, že sa im podriadiť.
- Nátlak na žiaka k vykonávaniu nemorálnych až trestných činov či k spoluúčasti na nich.
- Strkanie, štvachanie, údery, kopance, ktoré prípadne nie sú zvlášť silné, ale je nápadné, že je obeť neopláca.
- šarvátky, v ktorých jeden z účastníkov je zreteľne slabší a snaží sa uniknúť.

Nepriame (varovné) znaky šikanovania môžu byť napr.:

- žiak je počas prestávok často osamotený, ostatní o neho nejavia záujem, nemá kamarátov, ignorovanie obete,
- pri tímových športoch býva jedinec volený do mužstva medzi poslednými,
- počas prestávok vyhľadáva blízkosť učiteľov,
- ak má žiak prehovoriť pred triedou, je neistý, ustrašený,
- pôsobí smutne, nešťastne, stiesnene, má blízko k plaču, stáva sa uzavretým,
- jeho školský prospech sa niekedy náhle a nevysvetliteľne zhoršuje,
- jeho veci sú poškodené alebo znečistené, prípadne rozhádzané,
- zašpinený alebo poškodený odev, stále mu chýbajú nejaké jeho veci,
- odmieta vysvetliť poškodenie a stratu vecí alebo používa nepravdepodobné výhovorky,
- mení svoju pravidelnú cestu do školy a zo školy,
- začína vyhľadávať dôvody pre absenciu v škole,
- odreniny, modriny, škrabance alebo rezné rany, ktoré nedokáže uspokojivo vysvetliť.

(7) Šikanovanie sa môže uskutočňovať aj medzi žiakmi v triede, či výchovnej skupine a odohráva sa najmä v čase prestávok, cestou do školy a zo školy alebo v čase mimo vyučovania.

(8) Škola zodpovedá za žiakov v čase vyučovania a školských akcií (§ 49 zákona č. 29/1984 Zb. o sústave základných a stredných škôl (školský zákon) v znení neskorších

prepísov, najmä čl. 3, čl. 16, čl. 19 a čl. 29 Dohovoru o právach dieťaťa a podľa pracovného poriadku školy).

(9) Škola zodpovedá aj za škodu, ktorú v čase vyučovania, resp. v dobe vykonávania tzv. prechodného dohľadu spôsobí žiak, pokiaľ ten, kto je povinný vykonávať dohľad nepreukáže, že náležitý dohľad nezanedbal (§ 422 Občianskeho zákonníka). Šikanovanie nesmie byť zamestnancami školy v žiadnej miere akceptované a pedagóg musí šikanovanie medzi žiakmi bez meškania riešiť a každej jeho obeti poskytnúť okamžitú pomoc.

(10) Z hľadiska priestupkového zákona¹⁾ môže šikanovanie žiakov napĺňať skutkovú podstatu priestupkov. Môže ísť predovšetkým o priestupky proti občianskemu spolunažívaniu a priestupky proti majetku.

(11) Zodpovedným za priestupky je ten, kto v čase jeho spáchania dovŕšil štrnásty rok svojho veku. Ak spácha priestupok osoba, ktorá v čase jeho spáchania dovŕšila štrnásty rok a neprekročila osemnásty rok svojho veku, zaraďuje sa do kategórie „mladistvých“.

(12) Z hľadiska trestného zákona²⁾ môže šikanovanie žiakov napĺňať i skutkovú podstatu trestných činov. Trestný zákon definuje trestný čin ako prečin a zločin. Môže ísť najmä o trestný čin ohovárania, nebezpečného vyhrážania, ublíženia na zdraví, obmedzovania osobnej slobody, nátlaku, vydierania, lúpeže, hrubého nátlaku, krádeže alebo poškodzovania cudzej veci, neoprávneného užívania cudzej veci.

(13) Páchatelom trestného činu je ten, kto trestný čin spáchal sám. Za spolupáchatelstvo trestného činu sa považuje, ak bol trestný čin spáchaný spoločným konaním dvoch alebo viacerých osôb.

(14) Trestne zodpovedný je ten, kto v čase spáchania činu dovŕšil štrnásty rok svojho veku. Osoby, ktoré v čase spáchania trestného činu dovŕšili štrnásty rok a neprekročili osemnásty rok svojho veku sa podľa trestného zákona zaraďujú do kategórie „mladistvých“.

(15) Učiteľ, ktorému bude známy prípad šikanovania a neprijme v tomto smere žiadne opatrenie, sa vystavuje riziku trestného postihu. Takýmto konaním môže pedagogický zamestnanec napĺňať i skutkovú podstatu trestného činu neprekazenia trestného činu, neoznámenia trestného činu alebo ublíženia na zdraví a to tak, že inému z nedbanlivosti ublíži na zdraví tým, že poruší dôležitú povinnosť vyplývajúcu z jeho zamestnania, povolania, postavenia alebo funkcie, alebo uloženú mu podľa zákona.

¹⁾ Zákon č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov.

²⁾ Zákon č.300/2005 Zb. Trestný zákon.

Čl. 3

Šikanovanie ako fenomén trestnej činnosti

Pri riešení problému šikanovania v školách sa môžeme často stretnúť s tým, že vinníci aj obeť si málokedy uvedomujú, že v prípadoch šikanovania ide veľmi často o trestné činy a sankcie sa riadia trestným právom. Predkladáme vám preto stručný prehľad v súčasnosti platnej legislatívy v Slovenskej republike, týkajúcej sa trestnej činnosti v prípade šikanovania.

Vymedzenie základných pojmov

(1) Trestné právo sa rozdeľuje na trestné právo hmotné a trestné právo procesné. **Trestné právo hmotné** vymedzuje, čo je trestný čin, aké sú podmienky trestnej zodpovednosti, druhy nápravných opatrení, ako aj skutkové podstaty konkrétnych trestných činov. **Trestné právo procesné** potom upravuje postup pri vyšetrovaní a stíhaní trestných činov.

(2) Trestný čin sa definuje ako "pre spoločnosť nebezpečný čin, ktorého znaky sú uvedené v tomto zákone". Pod znakmi trestného činu sa rozumie skutková podstata činu vymedzená v jednotlivých paragrafoch Trestného zákona. **Páchateľom** trestného činu je ten "kto trestný čin spáchal sám" (§ 9 ods.1). Ak bol trestný čin spáchaný spoločným konaním dvoch alebo viacerých osôb, zodpovedá sa každá z nich, ako by trestný čin spáchala sama (spolupáchatelia) (§9 ods. 2)

(3) Podľa § 10 odst.1 Trestného zákona účastníkom trestného činu je ten, kto úmyselne:

- a) zosnoval alebo riadil spáchanie trestného činu (**organizátor**)
- b) naviedol iného na spáchanie trestného činu (**návodca**)
- c) poskytol inému pomoc na spáchanie trestného činu (**pomocník**)

(4) Šikanovania sa bezprostredne dotýka § 235 a 237 Trestného zákona v jeho ôsmej hlave, v ktorej sú uvedené skutkové podstaty trestných činov proti slobode a ľudskej dôstojnosti.

Vydieranie vymedzuje § 235 ako trestný čin, ktorého sa dopúšťa ten, "kto iného násilím, hrozbou násilia, alebo hrozbou inej ťažkej ujmy núti, aby niečo konal, opomenul alebo trpel." Páchateľ tohto trestného činu sa potresce odňatím slobody až na tri roky (§ 235 odst.1). Odňatím slobody na dva až osem rokov alebo peňažným trestom sa páchateľ potresce, ak spáchal tento čin ako člen organizovanej skupiny, ak ho spáchal so zbraňou, alebo ak ním spôsobil ťažkú ujmu na zdraví alebo značnú škodu (§ 235 odst. 2). Páchateľ sa potresce odňatím slobody na päť až dvanásť rokov, ak týmto trestným činom spôsobil smrť alebo

veľkú škodu (§ 235 odst.3). **Útlak** sa v § 237 označuje ako trestný čin, ktorého sa dopúšťa ten, "kto iného núti, zneužívajúc jeho tieseň alebo závislosť, aby niečo konal, opomenul alebo trpel", za čo býva potrestaný odňatím slobody až na dva roky alebo peňažným trestom.

Obmedzovania slobody a vyznania sa podľa § 236 dopúšťa ten, "kto násilím, hrozbou násilia alebo hrozbou ťažkej ujmy:

- a) núti iného na účasť na náboženskom úkone
- b) zdržuje iného bez oprávnenia od takejto účasti
- c) inému v slobode vyznania ináč bráni

Potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo peňažným trestom."

(5) Pri výskyte a posudzovaní konkrétnych spôsobov šikanovania v škole môže byť podozrenie na páchanie trestného činu a je nutné kontaktovať políciu:

- pri šikanovaní sa môžeme stretnúť "len" s vyhrázaním. Pokiaľ tým vzbudí agresor u iného dôvodnú obavu a dôsledkom je neblahý psychický účinok na obeť, ide tiež o trestný čin. Aj keď sa to dospelému môže zdať banálne, dieťa tým psychicky trpí a možné sú aj trvalé následky,
- násilné odobratie vecí (peniaze, hračky, oblečenie a pod.) aj malej finančnej hodnoty môže byť kvalifikované ako trestný čin lúpeže. Rozhodujúci je totiž samotný fakt, že bolo použité násilie a nie výška hmotnej straty,
- pokiaľ sa šikanovanie prejaví na zdravotnom stave poškodeného, môže ísť o trestný čin ublíženia na zdraví. V tom prípade je nutné ošetrovanie lekára a jeho odborné vyjadrenie,
- ak je šikanovanie založené na úmyselnom poškodení vecí obeť, môže ísť o trestný čin poškodzovania cudzej veci,
- je dôležité si uvedomiť, že keď sú páchatelmi deti mladšie ako 14 rokov, nie sú trestne zodpovedné. To však neznamená, že nemôžu byť postihnuté iným spôsobom, pokiaľ bežné výchovné postupy nemajú účinnosť. V takých prípadoch je nutné obrátiť sa na sociálneho kurátora mládeže odboru sociálnych vecí príslušného mestského alebo okresného úradu. Kurátor je oprávnený vo vážnych a odôvodnených prípadoch na základe šetrenia vydať predbežné opatrenie na umiestnenie dieťaťa do príslušného ústavu. Toto opatrenie platí až do vydania riadneho rozsudku súdu. Z praxe vieme, že realizovať tieto opatrenia je ťažké,
- sexuálne formy šikanovania môžu byť zahrnuté pod trestné činy pokusu o znásilnenie, znásilnenie, pohlavné zneužívanie alebo kupliarstvo,

- rodičia sa pri zanedbávaní výchovy (túlanie, ponocovanie, asociálne správanie) dopúšťajú trestného činu ohrozovania mravnej výchovy, ak svojmu dieťaťu umožňujú viesť záhaľčivý alebo nemravný život a je možné ich pri dokázaní činu odsúdiť,
- pokiaľ k šikanovaniu dochádza v priebehu vyučovania, nesie plnú zodpovednosť za vzniknutú ujmu školské zariadenie a jeho zriaďovateľ. Rodič preto môže požadovať náhradu škody na veciach, aj na zdraví.

Čl. 4

Prevenia šikanovania

- (1) Základným preventívnym opatrením školy je osvojiť si základný princíp „Sme škola, kde sa šikanovanie netoleruje v žiadnych podobách !“
- (2) Je dôležité, aby sa s podstatou, formami a nebezpečnými dôsledkami šikanovania ako antisociálneho správania jednotlivcov i skupín oboznámili všetci žiaci, zamestnanci školy a rodičia. Pre žiakov, pedagogických zamestnancov i rodičov je potrebné vedieť, že tieto formy správania nie sú neškodným humorom a zábavou, mali by sa oboznámiť predovšetkým s negatívnymi dôsledkami šikanovania, a to tak pre jeho obeť, ako i pre agresorov. Za zvlášť nebezpečné je potrebné považovať tendenciu podceňovať počiatočné prejavy šikanovania.
- (3) Dôležité aktivity školy sa nedajú spájať len s vyučovacími predmetmi, ale sa týkajú všetkých činností a situácií v škole, v ktorých sa žiak učí prijímať všeobecné hodnoty spoločnosti, identifikovať sa s nimi a konať v ich duchu v každodennom živote.
- (4) Zabezpečiť podľa ponuky MPC a CPPPaP, resp. ďalších inštitúcií vzdelávanie v oblasti prevencie šikanovania najmä triednych učiteľov, koordinátorov prevencie a výchovných poradcov. Organizovať semináre s odborníkmi zaoberajúcimi sa danou problematikou.
- (5) Spolupracovať s odborníkmi z príslušného centra výchovnej a psychologickkej prevencie, prípadne pedagogicko-psychologickej poradne (ďalej len „CVPP“ a „PPP“), resp. ďalšími odbornými pracoviskami poradenských a preventívnych služieb v regióne,
- (6) V rámci účinnej prevencie šikanovania je pri príprave a realizácii celoškolskej stratégie dôležité najmä
 - a) Vytvoriť pozitívnu klímu v škole, posilňovať demokraciu v triede a v škole. Výchova detí k demokracii má tieto hlavné zásady:

- Pýtať sa detí na ich názory a priania, trpezlivo a s rešpektom ich počúvať, diskutovať s nimi. Mohli by sme napríklad vyhlásiť mimoriadnu triednickú hodinu v jeden deň, v jednu hodinu na celej škole, kde každý triedny profesor informuje v podobnom duchu, tzn. adresne, kto, čo spravil, čo porušil, aké mal možnosti nápravy, za čo bol vylúčený, preradený alebo inak potrestaný. Dôležité je zamerať sa viac na odsúdenie činu, ako človeka, aby mal predsa len možnosť odčiniť svoje hriechy. Dôvernejšia atmosféra v triede umožňuje klásť otázky triednemu, navrhovať možné iné opatrenia a dohodnúť sa na ďalšej stratégii, aby sa niečo podobné neopakovalo.
- Dávať skupine, triede, pri vhodných príležitostiach možnosť voľby: o čom chcú diskutovať, čo ich zaujíma.
- Budovať a podporovať žiacku samosprávu v rámci školy aj v rámci jednotlivých tried.
- Vytvárať demokratické triedy, kde žiaci:
 1. môžu spolurozhodovať o pravidlách správania,
 2. sú vystavení logickým dôsledkom vlastného nesprávneho správania,
 3. sú motivovaní k aktívnej spolupráci na vyučovaní.
- b) navodiť úzku spoluprácu medzi žiakmi, zamestnancami školy, duchovným správcom, rodičmi a jasne vymedziť možnosti oznamovať aj zárodky šikanovania (pri zachovaní dôvernosti takýchto oznámení),
- c) vo vnútornom poriadku školy jasne stanoviť pravidlá správania vrátane sankcií za ich porušenie, viesť písomné záznamy o riešení konkrétnych prípadov šikanovania,
- d) zaistiť v súlade s pracovným poriadkom dozor pedagogických zamestnancov cez prestávky, pred začiatkom vyučovania, počas vyučovania až do odchodu žiakov zo školy, a to najmä v priestoroch, kde k šikanovaniu už došlo alebo by k nemu mohlo dochádzať,
- e) oboznámiť pedagogických zamestnancov so systémom školy pre oznamovanie a vyšetrovanie šikanovania, zvyšovať informovanosť pedagogických zamestnancov, informovať pedagogických zamestnancov, žiakov, aj rodičov o tom, čo robiť v prípade, keď sa dozvedia o šikanovaní (napr. umiestniť na prístupné miesto kontakty a telefónne číslo na inštitúcie, ktoré sa problematikou šikanovania zaoberajú),
- f) v pracovnom poriadku školy vymedziť oznamovaciu povinnosť pre pedagogických aj nepedagogických zamestnancov,
- g) zaangažovať do riešenia a do prevencie šikanovania aj žiacku školskú radu.

Čl. 5

Metódy riešenia šikanovania

(1) Odhalenie šikanovania býva niekedy veľmi ťažké i pre skúseného pedagóga. Najzávažnejšiu negatívnu úlohu pri jeho zisťovaní hrá strach (alebo snaha o utajenie) u obetí, ale aj agresorov a ďalších možných účastníkov. Chrániť zdroj informácií, neprezradiť ho, ak si to sám nepraje a nechce pristúpiť na otvorenú konfrontáciu. Celý prípad riešiť kľudne, na pokojnom mieste, s dostatkom času. Pri riešení prípadu čo najmenej prezradíme o tom, čo už vieme a o tom, čo nemôžeme dokázať

(2) Pre vyšetrovanie šikanovania sa odporúča nasledovná stratégia

- a) zaistenie ochrany obetiam,
- b) rozhovor s deťmi, ktoré na šikanovanie upozornili, rozhovor s obeťou, s agresormi, s každým zvlášť
- c) nájdenie vhodných svedkov, individuálne, prípadne konfrontačné rozhovory so svedkami (nikdy nekonfrontovať obeť a agresorov),
- d) kontaktovanie rodičov alebo zákonných zástupcov obeť aj agresora,
- e) kontaktovanie CVPP, PPP alebo diagnostické centrum (ďalej len „DC“),
- f) využitie anonymnej dotazníkovej metódy.

(3) Pri výskyte skupinového násillia voči obeť sa odporúča nasledovný postup

- a) okamžitá pomoc obeť,
- b) dohoda riaditeľa školy s pedagogickými zamestnancami a duchovným správcem na postupe vyšetrovania,
- c) vlastné vyšetrovanie,
- d) zabránenie možnej krivej výpovede agresorov, ich izolácia bez možnosti dohodnúť sa na spoločnej výpovedi,
- e) pokračujúca pomoc a podpora obeť,
- f) nahlásenie prípadu polícii,
- g) kontaktovanie rodičov alebo zákonných zástupcov,
- h) kontaktovanie PPP a CVPP, DC a pod.
- i) duchovná podpora a pomoc zo strany duchovného správcu školy.

Rozhovor s obeťou

- necháme dieťa samostatne hovoriť, citlivo ho povzbudzujeme, aby hovorilo čo najviac
- po spontánnej výpovedi sa začneme pýtať na všetky podrobnosti

- otázky: "Čo sa stalo? Kde sa to stalo? Kto čo urobil? Ako sa správali ostatní prítomní?"
- obeť uistíme o svojej ochrane
- môžeme dieťa požiadať, aby celý incident napísalo
- ak je viditeľné zranenie, upovedomíme lekára, prípadne políciu
- upovedomíme rodičov
- na otvorenú konfrontáciu dieťa neprehovárame, iba mu to navrhujeme, ak nesúhlasí, znovu ho ubezpečíme o ochrane
- pozor na falošné obvinenia

Rozhovor s agresorom

- skôr ako začneme naostro vyšetrovať, zvážime, aká je možnosť agresora usvedčiť
- ak je táto možnosť veľmi malá, hlavne v prípade strachu a obáv obeť, musíme sa uspokojiť s tým, že urobíme všetko pre ochranu obeť
- otvorene povieme o obvinení a sleduje reakcie (chránime obeť i svedkov)
- jednáme kľudne, neodávajme sa prípadnému hnevu
- necháme samostatne hovoriť agresora, prípadne mu dáme celú situáciu napísať
- kladieme mu jasné a presné otázky
- kým prípad nie je vyriešený, neodsudzujeme
- aj v prípade vyriešeného problému odsúdime čin, nie celú osobnosť (ako človek má šancu na nápravu)
- informujeme o možných sankciách a ďalšom postupe

Rozhovor so svedkami

- individuálne rozhovory
- kladieme konkrétne otázky (kto, kedy, ako)
- v prípade, že sa nám nedarí, použijeme takú otázku z ktorej sa už predpokladá, že dieťa určitú vec videlo "Kde si bol keď . . ." namiesto "Ublížil X žiak žiakovi Y"
- dobré sú otázky, na ktoré sa nedá odpovedať áno - nie - neviem
- musíme čeliť výhovorkám

Rozhovor s rodičmi obeť

- informujeme ich o celom priebehu vyšetrovania
- ubezpečíme ich o ochrane ich dieťaťa
- snažíme sa dohodnúť na spolupráci

Rozhovor s rodičmi agresora

- rodičov pozveme na rozhovor

- oboznámime ich o priebehu vyšetovania, o podstate činu i o celkovom správaní sa dieťaťa v škole
- u týchto rodičov, ktorí nemajú záujem spolupracovať, a ktorí priamo negatívne ovplyvnili správanie svojho dieťaťa, rozhovor zbytočne nepredlžujeme
- oboznámime rodičov o možných sankciách a o ďalšom postupe
- zápis z jednania im dáme podpísať

Oboznámenie triedy

- oznámime spolužiakom, či a ako budú vinníci potrestaní,
- vo vážnejších prípadoch by mal toto jednanie viesť riaditeľ školy,
- v prípade obáv o bezpečnosť obete od tohto kroku upustíme

Čl. 6

Opatrenia na riešenie situácie

- (1) Z opatrení pre obeť možno použiť:
 - a) odporúčanie rodičom obetí vyhľadať individuálnu odbornú starostlivosť CVPP, PPP,
 - b) zorganizovanie skupinového intervenčného programu riaditeľom školy v spolupráci s CVPP, PPP,
 - c) informovanie a poradenstvo pre rodičov obetí.
- (2) Z bežných opatrení pre agresorov možno použiť
 - a) odporúčenie rodičom agresorov vyhľadať odbornú starostlivosť CVPP, PPP,
 - b) zníženie známky zo správania,
 - c) preloženie žiaka do inej triedy, pracovnej či výchovnej skupiny,
 - d) výchovné opatrenia – napomenutie a pokarhanie triednym učiteľom, pokarhanie riaditeľom školy; podmienené vylúčenie a v najzávažnejších prípadoch až vylúčenie zo štúdia na strednej škole.
- (3) V mimoriadnych prípadoch sa môžu použiť ďalšie opatrenia
 - a) odporúčanie rodičom umiestniť žiaka na dobrovoľný diagnostický pobyt do miestne príslušného DC, prípadne do liečebno-výchovného sanatória,
 - b) oznámenie príslušnému Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny–sociálno-právna ochrana detí za účelom využitia nutných výchovných opatrení v prospech maloletého v zmysle zákona č. 195/1998 Z. z. o sociálnej pomoci, v znení neskorších predpisov

- c) oznámenie príslušnému útvaru Policajného zboru SR, ak došlo k závažnejšiemu prípadu šikanovania, pri ktorom je podozrenie, že bol spáchaný trestný čin alebo čin inak trestný (u maloletých).

Čl. 7

Výchovné opatrenia

(1) Je veľmi dôležité premyslieť, akým spôsobom budeme udeľovať odmeny a tresty. Výchovný účinok môže mať trest aj odmena pre ostatných (nie toho koho sa priamo dotýka) len vtedy, keď sú o ňom adresne informovaní ako o dôsledku skutočného správania. Znamená to pre ostatných aj potvrdenie toho, že to čo sme vyhlásili myslíme vážne a sami dodržiavame a že ponosú reálne dôsledky za svoje správanie. Tu je potrebné opatrne zvažovať, aký účinok bude mať určitá forma zverejnenia.

- Môžeme totiž vyvolať pocit falošného hrdinstva pri vyhlásení a osobnom pranierovaní vinníka na verejnom zhromaždení školy.
- Vyvolanie nenávisťi voči obeti predhodenej davu bez možnosti brániť sa tiež nie je žiaduce.
- Anonymné a neosobné vyhlásenie cez rozhlas zasa nevyvolá silné emocionálne zážitky, ktoré pomáhajú tvoriť pocit vlastnej zodpovednosti za svoje činy.

(2) Predovšetkým predvoláme rodičov a urobíme pohovor so žiakom v prítomnosti rodičov, triedneho profesora, výchovného poradcu, duchovného správcu a riaditeľa. Odlíšime, či sa jedná o prvý prípad - vtedy nejde o šikanovanie - alebo nie. Aj pri prvom prípade však posúdime závažnosť (intenzita prípadu) a podľa toho volíme výchovné opatrenia. Ak sa jedná o opakovaný prípad, posúdime tiež závažnosť, resp. formu šikanovania.

(3) V prípade tvrdých (silných) foriem nasleduje okamžité vylúčenie zo štúdia. V prípade, že má takéto šikanovanie znaky trestného činu, oznámime vec polícii, alebo odporučíme rodičom šikanovaného, aby podali trestné oznámenie. Treba povedať, že takéto prípady sa väčšinou odhalia až keď vypukne tzv. aféra a šikanovaný alebo spácha samovraždu, alebo tento teror už nemôže vydržať a prehovorí - vtedy prehovorí aj iní a aj pedagógovia.

(4) V prípade mäkkých foriem nasleduje podmienené vylúčenie zo štúdia a ak sa opakujú tieto znovu až vylúčenie. Mäkké formy sú napr. posmievanie sa, hanlivé prezývanie, urážky, urážanie národnosti, rodičov a pod. Ani k týmto formám nemôžeme byť tolerantní.

Cieľom preventívnych opatrení samozrejme je, aby sme k týmto sankčným opatreniam museli siahat' čo najmenej.

Čl. 8

Spolupráca školy s rodičmi žiakov

Pri podozrení na šikanovanie žiaka je potrebná spolupráca vedenia školy, duchovného správcu, koordinátora prevencie, prípadne výchovného poradcu a ďalších pedagogických zamestnancov tak s rodinou obete, ako aj s rodinou agresora. Pri pohovore s rodičmi majú dbať pedagogickí zamestnanci na takný prístup a najmä na zachovanie dôvernosti informácií.

Nedá sa však predpokladať, že rodičia budú vždy hodnotiť situáciu objektívne, preto sa odporúča upozorniť ich na to, aby si všímali možné príznaky šikanovania a ponúknuť im pomoc. Rodičom žiakov sa odporúča upozorniť najmä na to, aby si všímali týchto možných príznakov šikanovania:

- Za dieťaťom neprichádzajú domov spolužiaci alebo iní kamaráti.
- Dieťa nemá kamaráta, s ktorým by trávil voľný čas, s ktorým by si telefonovalo a pod, nie je pozývané na návštevu k iným deťom.
- Nechuť ísť ráno do školy (zvlášť keď skôr malo dieťa školu rado). Dieťa odkladá odchod z domova, prípadne je na ňom možno pri bedlivom pozorovaní pozorovať strach. Strata chuti do jedla.
- Dieťa nechodí do školy a zo školy najkratšou cestou, prípadne strieda rôzne cesty, prosí o dovoz či odvoz autom, chodí domov zo školy hladné (agresori mu berú desiatu alebo peniaze na desiatu).
- Dieťa usína s plačom, má nepokojný spánok, kričí zo sna, napr. "Nechajte ma!"
- Dieťa stráca záujem o učenie a schopnosť sústrediť sa na učenie.
- Dieťa je doma smutné či apatické, alebo sa objavujú výkyvy nálad, zmienky o možnej sebevražde. Odmieta zveriť sa s tým, čo ho trápi.
- Dieťa žiada o peniaze, pričom udáva nevierohodné dôvody (napríklad opakovane hovorí, že ich stratilo), prípadne doma kradne peniaze.
- Dieťa nápadne často hlási stratu osobných vecí. Je neobvykle nečakane agresívne k súrodencom alebo iným deťom, možno prejavuje i zlosť voči rodičom.

- Dieťa si sťažuje na neurčité bolesti brucha alebo hlavy, možno ráno zvracia, snaží sa zostať doma. Svoje zdravotné ťažkosti môže preháňať, prípadne i simulovať (manipuláciu s teplomerom a pod.)
- Dieťa sa vyhýba dochádzke do školy, zdržuje doma viac, ako malo vo zvyku.

Čl. 9

Spolupráca školy s ďalšími inštitúciami

- (1) V rámci prevencie šikanovania a pri jeho riešení je dôležitá spolupráca s CVPP, PPP, ako aj s ďalšími inštitúciami a orgánmi.
- (2) Je dôležité riadiť sa opatreniami a odporúčaniami Štátnej školskej inšpekcie a CVPP, PPP.
- (3) Pri podozrení, že šikanovanie naplnilo skutkovú podstatu priestupku alebo trestného činu, je riaditeľ školy povinný oznámiť túto skutočnosť príslušnému útvaru Policajného zboru SR.
- (4) Školy sú povinné bez zbytočného odkladu oznámiť orgánu sociálno-právnej ochrany skutočnosti, ktoré ohrozujú žiaka, alebo že žiak spáchal trestný čin, prípadne opakovane páchal priestupky.

Čl. 10

Opatrenia na prevenciu šikanovania v školskom roku

1. úloha: Dôsledne vykonávať pedagogický dozor.

Termín: stály

Zodpovední: všetci pedagogickí zamestnanci

2. úloha: Oznámiť prípady šikanovania riaditeľstvu školy. Prijat' neodkladne opatrenia na ochranu obete.

Termín: stály

Zodpovední: všetci zamestnanci školy

3. úloha: Oboznámiť s obsahom metodického usmernenia všetkých žiakov, rodičov a zamestnancov školy.

Termín: september

Zodpovední: triedni učítelia, vedenie školy

4. úloha: Zmapovať situáciu o výskyte šikanovania na škole anonymným dotazníkom. Pravidelné opakovanie mapovania situácie dotazníkom, prípadne iné formy zisťovania šikanovania.

Termín: máj-jún

Zodpovední: výchovná poradkyňa, zástupca riaditeľa pre výchovu a vzdelávanie

Čl. 11

Účinnosť

Toto metodické usmernenie nadobúda účinnosť .

V Banskej Bystrici, 31.8.2016

Mgr. Ľubomír Kopál
riaditeľ školy